

Veselin Vukotić
www.vukotic.net

Deset godina DEM/EURO

DEM odnosno EURO je ključni stub liberalizma u ekonomiji Crne Gore. Sa druge strane ekonomske slobode su naša štamparija EURA. Da li se to danas dovoljno shvata u Crnoj Gori?

Bilo je za očekivati da se u Crnoj Gori zvanično obilježi deset godina uvođenja DEM kao sredstva plaćanja. Zašto nije obilježeno makar osvrtom ili okruglim stolom? Ko poznaje naš mentalitet sigurno shvata: neki misle da je to bio jedan bezazlen tehnički potez; drugi da je to bila beskorisna operacija; treći da se ne treba vraćati u prošlost; neki misle „nevažno je sve što je bilo prije mene, jer od mene svijet počinje“. Ja mislim da je to bio **ISTORIJSKI**, prije svega politički, a potom stručno-konceptijski poduhvat.

Samo narodi koji razumiju svoju prošlost mogu da se nadaju budućnosti – jedna je od pouka istorije. Istorija kaže i da je **ISTINA KČI VREMENA**, tj. da istina nije plod naknadne pameti i umišljenje konstrukcije. Uz to Robin Kolingvud kaže da istorija ne treba da se bavi događajima kao takvim, već da odgovori na pitanje zašto su ljudi tada tako mislili, koje okolnosti su uslovile taj događaj! A svaka životna odluka se donosi sada i ovdje! Svako od nas, a i država živi u posljedicama svojih, danas donesenih odluka.

Iako u državnoj zajednici SRJ, Crna Gora uvodi liberalni ekonomski sistem na platformi jedna zemlja – dva ekonomska sistema. Rezultat liberalnog koncepta je uspostavljanje **EKONOMSKE SUVERENOSTI**, koja je bila osnov političkoj podršci Crnoj Gori i odlučan korak ka političkoj suverenosti. To se danas nekome dopada ili ne, ali to su fakti, sada već istorije!

Teško je zamisliti danas što bi se desilo da smo na put ka suverenosti krenuli filozofijom zatvorenog i intervencionističkog sistema, logikom naših današnjih suverenističkih protekcionista?

Iskustvo hiperinflacije pokazuje da se sa slabim novcem teško može ići ka zdravoj ekonomiji. Javlja se ideja o napuštanju dinara u Crnoj Gori! Nude se uslovno četiri rješenja: (1)konvertibilni dinar (Labus, Dinkić); (2)Perper (Slavko Drljević); (3)„Currency board“, odnosno crnogorska marka (Steve Henke, Željko Bogetić) i (4)„dolarizacija“ (uvođenje strane valute), koju sam ja više od ostalih zastupao.

Postojale su dvije realne opasnosti rješenja koja su podrazumijevala mogućnost fizičkog štampanja novčanica (prva tri rješenja). Prvo, kako zaštititi novac, tj. odštampati kvalitetnu novčanicu koja ne može da se švercuje. „Da su na Sloveniju poslali umjesto aviona lažno štampane tolare, a tolar je bio na nivou zaštite bona u fabričkoj menzi, mi bi bili sprženi! Ne zaboravite, Topčider je jedna od najmodernijih štamparija.“ kazao mi je „autor“ uvođenja slovenačke valute.

Ko se sjeća naše hiperinflacije razumjeće! Da se odštampa kvalitetno zaštićena valuta nivoa zaštite švajcarskog franka, trebalo nam je 18 mjeseci i desetina miliona EURA. Tada nemamo novca za štampanje novčanica, a još manje vremena za čekanje! Drugi razlog je bio da se domaćim političarima ne daje u ruke takav mitraljez kakav je mašina za štampanje novca, kako god da se taj novac zove!

Novembra 1999. donosi se odluka. To je bila hrabra politička odluka. Mislim da je Đukanović prošetao kilometre u svom kabinetu dok je prelomio. Ona je zaista politički bila veoma, veoma rizična: reakcija politički podijeljene domaće javnosti, mogući napad JNA; hapšenje protagonista; rizik gubljenja političke podrške iz inostranstva zbog rizika rata,...

Razumije se tu su bile mnoge političke i stručne misije koje i nisu javno objavljivane, mada se u Crnoj Gori, manje-više sve zna. Jednu od takvih misija u Evropi je imao i Momo Cemović, koji je imao dobre privatne i profesionalne odnose sa evropskim bankarima... I sam sam imao nekoliko ni malo lakih stručnih rasprava u američkom Trezoru, Kongresu, Londonu,... „Stručno je u redu, politički rizično“... Zahvaljujući agilnom i privrženom ideji Grgi Vešoviću, direktoru SDK i sjajnom stručnjaku inženjeru Željku Brkoviću i njegovom timu tehnički dio posla je urađen besprekorno! Kada sam pitao prof. Avramovića kako je uspio sa novim dinarom 1994., rekao mi je „Imao sam i sreće! Imaćete i Vi!“ Mislim da smo i mi imali sreće u ovoj, ne tako jednostavnoj i rizičnoj operaciji!

Već septembra 2000.g DEM postaje jedino sredstvo plaćanja, dok istraživanje javnog mnjenja pokazuje da i u najvećim političkim podjelama, ljudi prate svoj lični interes. Na pitanje da li ste za vraćanje dinara ili zadržavanje DEM 86,5% ispitanika je odgovorilo da želi da zadrži DEM. 2002. DEM je zamijenjen EURO-m! Logika „Ne pitaj – uradi! Ako pitaš, mogu ti zabraniti!“ se nastavlja.

Promjenama u Srbiji mijenja se donekle stav međunarodne zajednice prema crnogorskoj suverenosti. Pregovorima se pokušavaju naći rješenja za odnose između dvije federalne jedinice. Formiraju se i tri stručna tima i imenuju njihovi rukovodioci: (1) Politički i međunarodni odnosi (Min. Lukovac); (2) Vojska (Gen. Grahovac); (3) Ekonomija (Prof. Vukotić). Dva tima kroz dvije runde razgovora u Beogradu i Podgorici dolaze do nekog zajedničkog dokumenta. U timu koji pregovara o ekonomiji problem je EURO. Stručni timovi Federacije SRJ, Srbije, crnogorske opozicije, kao i tim EU su za ukidanje EURA. Odlazimo u Brisel na dodatni „seminar“ (Ivanišević, Krgović, Milačić, Ivanović, Daniel Gross)! Pored članova svih ekonomskih timova tu je bilo i četrdesetak eksperata iz Evropske komisije iz raznih oblasti.

Nije bilo ni lako, a bilo je i na ivici incidenta. Teza koja se pokušala progurati je bila da je većina stručnjaka na „seminaru“ za ukidanje EURA! Ali, ako je negdje većina, ne znači da je tamo i istina – bio je naš stav! I Galileo Galilej je pogubljen zato što je tvrdio da se zemlja okreće, onda kad je većina tvrdila da se ne okreće!... Podržali su nas i poznati evropski i američki instituti!

Crna Gora je Beogradskim sporazumom zadržala ekonomsku suverenost i EURO! To je bio ključni korak ka našoj političkoj suverenosti i promjenama u Crnoj Gori.

Pokazalo se da smo mi, zastupnici uvođenja konvertibilne valute (EURA) bili protiv jednog uobičajenog stručnog mišljenja (main-stream ekonomije), mišljenja 90% ekonomista u

svijetu, da je konvertibilna valuta **REZULTAT** kvaliteta ekonomije, te da konvertibilna (jaka) valuta uništava slabu ekonomiju. Crnogorska ekonomska škola, u osnovi čijeg učenja su ekonomske slobode i otvoreni sistem smatra da je inflacija monetarni fenomen – proizvodi je prekomjerno štampanje novca. Iz toga i stav da je konvertibilna (jaka, zdrava valuta) **SREDSTVO** (a ne rezultat) da se dođe do zdrave ekonomije. Naravno, za zdravu ekonomiju nije dovoljan samo EURO. EURO je **POTREBAN**, ali ne i dovoljan uslov! Taj dovoljan uslov je bio po mišljenju naše škole u konceptu Crne Gore kao **MIKRODRŽAVE!**

Ali, pobijedio je uveliko prevaziđen koncept klasične makro-države. Za sada...

PS. Sjećanja su uvijek prema nekome nepravедna! Unaprijed izvinjenje!